

Erfgoed Brussel

39

Zomer 2025

U

Dossier

**KANTOOR
RECONVERSIES**

urban.brussels

Reconversie van kantoren naar huisvesting

Het verenigen van circulariteit en betaalbaarheid

PAULIEN BEECKMAN

IR. ARCHITECT, ASPIRANT FWO, VAKGROEP ARCHITECTURAL ENGINEERING, VUB

WALDO GALLE

VAKGROEP ARCHITECTURAL ENGINEERING, VUB EN VITO NEXUS

NIELS DE TEMMERMAN

VAKGROEP ARCHITECTURAL ENGINEERING, VUB

MARGAUX LESPAGNARD

IR. ARCHITECT, ASPIRANT FWO, VAKGROEP ARCHITECTURAL ENGINEERING, VUB

In de komende jaren zal de manier waarop we bouwen grondig veranderen. Aangezien meer dan 85% van alle gebouwen die in 2050 zullen bestaan nu al gebouwd worden, zal er meer nadruk moeten gelegd worden op renovatie en herbestemming om de vooropgestelde doelen van de Europese Green Deal te halen.¹ Bestaande gebouwen moeten worden aangepast aan de noden van de toekomst. Dat betekent dat ze niet alleen duurzamer moeten worden in energiegebruik maar ook qua materiaalgebruik. Welke materialen dienen we te gebruiken, en hoe? Eén van de noden waarop reconversie een antwoord zal moeten bieden, is de prangende vraag naar betaalbare woningen.

Om extra woningen te realiseren, zullen we eerst en vooral onze steden moeten verdichten, zodat de overgebleven open ruimte kan gevrijwaard worden. Aangezien die steden al zeer dicht bebouwd zijn, kan het herbestemmen van leegstaande (kantoor)gebouwen tot woningen mogelijk een oplossing bieden. In Brussel waren reconversieprojecten goed voor 20% van alle nieuwe woningen die werden gerealiseerd in 2018 en 2019.² Daar waren echter niet veel betaalbare woonprojecten tussen te vinden.³ Daarom richt ons onderzoek zich op de mogelijkheden van circulair bouwen en hoe dit de

kosten van een reconversie kan verlagen zodat er meer betaalbare woonprojecten kunnen worden gerealiseerd.

NOOD AAN BETAALBAAR WONEN

Een woning wordt beschouwd als betaalbaar indien de lening of de huur in combinatie met de kosten voor gas, elektriciteit, water en noodzakelijk vervoer lager liggen dan 30% van het totaal inkomen. Jammer genoeg blijft dit voor veel mensen een utopie. De kostprijs voor een woning is immers sterker gestegen dan het gemiddelde inkomen van een huishouden. Daardoor diende 10% van de gezinnen in de EU tussen 2010 en 2018 meer dan 40% van hun inkomen te besteden aan wonen.⁴

In Brussel besteedt slechts een kwart van de totale bevolking minder dan 30% van haar inkomen aan huur. Zeven op de tien huurders zouden zelfs meer dan 39% van hun inkomen uitgeven.⁵ Dit maakt dat 280.000 gezinnen in Brussel in aanmerking komen voor een sociale woning.⁶ De sociale huisvestingssector beschikt echter over onvoldoende capaciteit om al deze gezinnen op te vangen. Hiervoor moet dringend een oplossing worden gevonden.⁷

1. EUROPEAN COMMISSION, *Renovation and Decarbonisation of Buildings*, geraadpleegd 3/10/2023, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_6683.

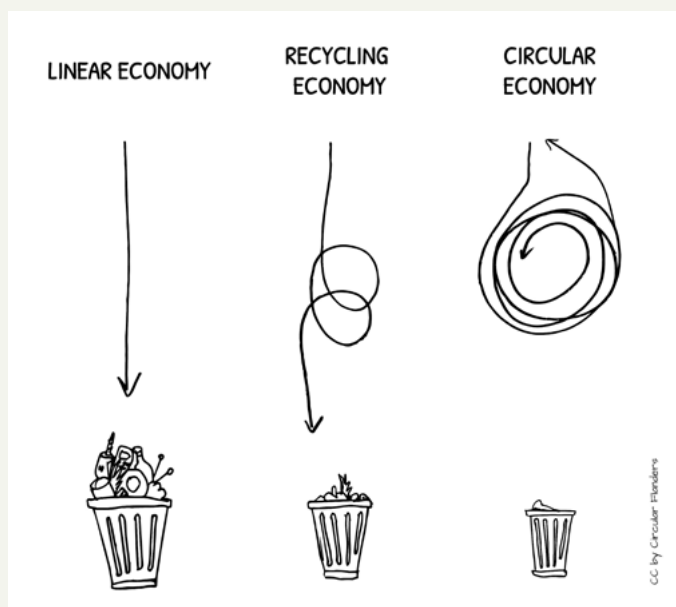
2. PERSPECTIVE.BRUSSELS, *Overzicht van het kantorenpark*, nr. 39, 15/09/2021, <https://perspective.brussels/nl/nieuws/overzicht-van-het-kantorenpark-nr-39>.

3. BEECKMAN, P., *Circular Reconversion of Office Buildings to Social Housing*, masterthesis, VUB, 2002.

4. EUROPEAN PARLIAMENT, 'Parliament Calls for Action to Solve Housing Crisis', 21/01/2021, <https://eudebates.tv/debates/eu-policies/employment-and-social-affairs/eu-parliament-calls-for-action-to-solve-housing-crisis/>.

5. DEPREZ, C., *Huren wordt voor meer Brusselaars te duur*, 28/04/2021, <https://www.apache.be/2021/04/28/huren-wordt-voor-meer-brusselaars-te-duur>.

6. PERSPECTIVE.BRUSSELS, *Een sociaal-economische, territoriale en ecologische diagnose n.a.v. de COVID-19-crisis*, 13/07/2020, <https://perspective.brussels/nl/nieuws/een-sociaal-economische-territoriale-en-ecologische-diagnose-nav-de-covid-19-crisis>.

AFB. 1
Verschil tussen lineaire en circulaire economie (© Vlaanderen Circulair).

LEEGSTAND

Tegelijkertijd kampen steden met een aanzienlijke leegstand, zowel van commerciële gebouwen als van kantoren. Dit wordt verder in de hand gewerkt door veranderingen in de arbeidscultuur, zoals telewerken. Op dit moment willen verschillende grote bedrijven zoals Engie, NMBS en Proximus hun bedrijfsoppervlakte in de stad verminderen. Er wordt geschat dat grote bedrijven dit met 10% zullen doen en kleinere bedrijven met 4%.⁸

Verder tekent zich ook een trend af waarbij bedrijven verhuizen naar nieuwe en duurzamere kantoorgebouwen die dicht bij openbaar vervoer gelegen zijn. De verouderde en minder bereikbare kantoorgebouwen worden minder aantrekkelijk voor huurders. Als reactie op deze leegstand worden deze gebouwen afgebroken, gerenoveerd of geconverteerd naar andere functies, voornamelijk woningen.⁹

Aangezien de bouwsector nu ook meer moet focussen op het verminderen van bouwafval en het drukken van de totale kostprijs, komt reconversie als mogelijke oplossing steeds vaker in de kijker. Leegstaande gebouwen kunnen namelijk een antwoord bieden op onze stedelijke woonproblematiek.

HET POTENTIEEL VAN CIRCULARITEIT

De afgelopen jaren heeft men in de bouw- en vastgoedsector vooral geïnvesteerd in het verlagen van het operationeel energieverbruik. In de bouw moet nu echter ook gefocust worden op het verlagen van de materiaalimpact van gebouwen en de verwerking van bouw- en sloopafval.¹⁰ Dit is mogelijk door circulariteit reeds in de ontwerpfase te integreren. Een circulair ontwerp tracht constructiematerialen en -elementen zo lang mogelijk in gebruik te houden. De bedoeling is om uiteindelijk zo over te schakelen van een lineaire naar een circulaire economie (AFB. 1). De circulaire ontwerp kwaliteiten, geïdentificeerd door VUB Architectural Engineering, helpen architecten en opdrachtgevers duurzamere keuzes te maken (AFB. 2).

Behalve het verlagen van de milieu-impact hebben deze strategieën ook het potentieel om de kosten op lange termijn te verlagen. Studies door Braakman en Cambier en projecten zoals 'Circulair bouwen, betaalbaar wonen' hebben dit al aangetoond.¹¹ Daarnaast zijn er enkele recente initiatieven die onderzoeken hoe we door middel van circulariteit wonen terug betaalbaarder kunnen maken. We denken daarbij aan onderzoeksprojecten zoals WoonC, Cesco XL en Hybride Wonen in Vlaanderen.¹²

Zowel in Brussel als in Vlaanderen willen overheden het potentieel van reconversie benutten om meer gemengde wijken en betaalbare woningen te realiseren.¹³ Brussel wil bijvoorbeeld de Europese wijk herontwikkelen tot een gemengde stadswijk. Hiervoor koopt de federale overheid 21 verouderde gebouwen van de Europese Commissie op die ze nu wil ombouwen. De Commissie wil namelijk, net zoals de private bedrijven, haar plaatsinname in Brussel reduceren.¹⁴

ONDERZOEKSMETHODE + VOORLOPIGE ONDERZOEKSRESULTATEN

Voor mijn masterthesis aan de VUB nam ik samen met Waldo Galle, Niels De Temmerman en Margaux Lespagnard¹⁵ reconversie onder de loep. Hierbij bouwden we verder op de missie van VUB ARCH om de shift naar een circulaire bouweconomie in de praktijk te versnellen. Concreet onderzochten we de mogelijkheden

7. VAN DEN BROECK, K., DREESEN, S., *Verhuismotieven en bewegingen: een analyse van stadverhuizers in, naar en uit vier centrumsteden*. (Steunpunt wonen, 2022), <https://steunpuntwonen.be/publicaties/aflaadbare-rapporten/>.

8. PERSPECTIVE.BRUSSELS, *De conversie van kantoren ter ondersteuning van het Brussels stadsproject: uitdagingen, voorwaarden en potentieel*, 19/09/2022, <https://perspective.brussels/nl/nieuws/de-conversie-van-kantoren-ter-ondersteuning-van-het-brussels-stadsproject-uitdagingen-voorwaarden-en-potentieel>.

9. PERSPECTIVE.BRUSSELS, *Overzicht van het kantorenpark*, nr. 39.

10. *Net Zero Carbon Buildings Three Steps to Take Now*, geraadpleegd 9/10/2023, <https://www.arup.com/perspectives/publications/research/section/net-zero-carbon-buildings-three-steps-to-take-now>.

AFB. 2

Circulaire ontwerp kwaliteiten (© VUB Architectural Engineering, 2019).

van een circulaire reconversie van kantoren naar sociale woningen. Dit verliep in drie stappen.

STAP 1: VERZAMELEN EN ANALYSEREN VAN HUIDIGE RECONVERSIEPROJECTEN

Eerst creëerden we een breed kader door uitgevoerde en geplande reconversies in België in kaart te brengen. In de lijst van 74 reconversieprojecten bleken slechts zes bedoeld voor betaalbaar wonen: vijf voor sociale verhuur en één voor cohousing.

Deze projecten werden geanalyseerd op basis van hun locatie en van hun bouw- en reconversiejaar. De meeste projecten bleken zich in Brussel te bevinden, in gedecentraliseerde wijken of in de stadskern (AFB. 3), en dateerden van de jaren 1960 en 1970.¹⁶

STAP 2: ANALYSE VAN VIER PROJECTEN¹⁷

Hierbij focusten we op drie verschillende strategieën: ontwerpstrategieën, circulaire strategieën en sociale strategieën. De strategieën werden onderverdeeld in de levensduurlagen die door Stewart Brand werden gedefinieerd en

aangepast door Paduart (AFB. 4).¹⁸ Per levensduurlaag onderzoekt de analyse volgende aspecten:

Site: Welke functies liggen er in de omgeving van het project? Zijn er voldoende voorzieningen?

Structuur: Welke draagstructuur heeft het gebouw en is deze nog in goede staat?

Gevel: Is de gevel aangepast/aanpasbaar aan een woonfunctie?

Diensten: Hoe worden nieuwe technieken geïmplementeerd (zoals ventilatie, waterleidingen, afvoeren, verwarming, koeling, enz.)?

Plattegrond: Hoe verloopt de circulatie en hoe zijn de appartementen georiënteerd en opgedeeld?

Ruimtelijke indeling: Zijn scheidingswanden demonteerbaar of aanpasbaar aan toekomstige noden?

Materiaal: Welke materialen werden er gekozen en werd hun potentieel voor hergebruik in acht genomen?

Programma: Werden er één of meerdere functies in het gebouw ondergebracht?

11. BRAAKMAN, L., BHOCHHIBHOYA, S., DE GRAAF, R., 'Exploring the Relationship between the Level of Circularity and the Life Cycle Costs of a One-Family House', in *Resources, Conservation and Recycling*, n°164, 1/01/2021: 105149, <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2020.105149>; CAMBIER, C., GALLE, W., DE TEMMERMAN, N., *Expandable Houses: an Explorative Life Cycle Cost Analysis*, 2021, 30; CBBW, *Circulair bouwen én betaalbaar wonen in Vlaanderen*, geraadpleegd 26/06/2023, <https://www.circulairbouwenbetaalbaarwonen.com>.

12. VLAANDEREN CIRCULAIR, WoonC, geraadpleegd 15/11/2022, <https://vlaanderen-circulair.be/nl/doeners-in-vlaanderen/detail-2/woonc>; VLAANDEREN CIRCULAIR, CESCO XL, *een nieuw circulair woonconcept*, geraadpleegd 19/06/2023, <https://vlaanderen-circulair.be/nl/doeners-in-vlaanderen/detail-2/cesco-xl-3>.

13. *Kantoren ombouwen tot woningen? In Brussel gebeurt het al*, geraadpleegd 9/10/2023, <https://www.bruzz.be/stedenbouw/kantoren-ombouwen-tot-woningen-brussel-gebeurt-het-al-2021-08-13>.

14. VAN MAELE, P., 'Europese wijk moet echte Brusselse stadswijk worden', in *De Standaard*, geraadpleegd 3/10/2023, https://www.standaard.be/cnt/dmf20230629_97557011.

15. Grant number Margaux Lespagnard: 1SD8523N

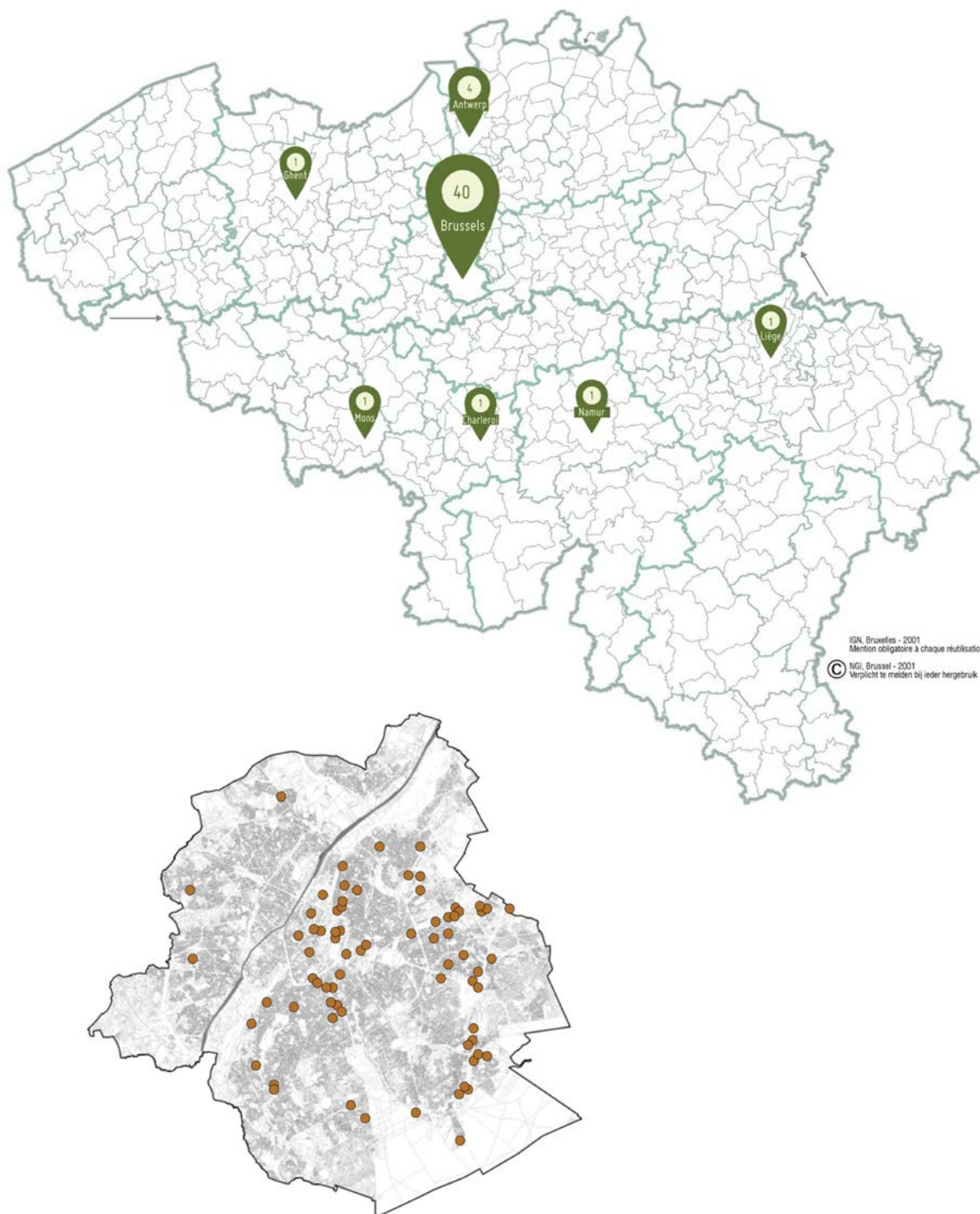
16. Het vijfde project werd gerealiseerd door een groep bewoners die zich hier zelf voor geëngageerd hebben.

17. Paviljoen 7-9 en Antares door Inclusio, Luttre Vorst door BGHM en Belgrado door de gemeente Vorst

18. PADUART, A., *Re-design for Change: a Four-dimensional Renovation Approach towards a Dynamic and Sustainable Building Stock*, doctoraatsthesis, VUB, 2012.

AFB. 3

Overzicht van reconversieprojecten in België (© P. Beeckman, 2023).

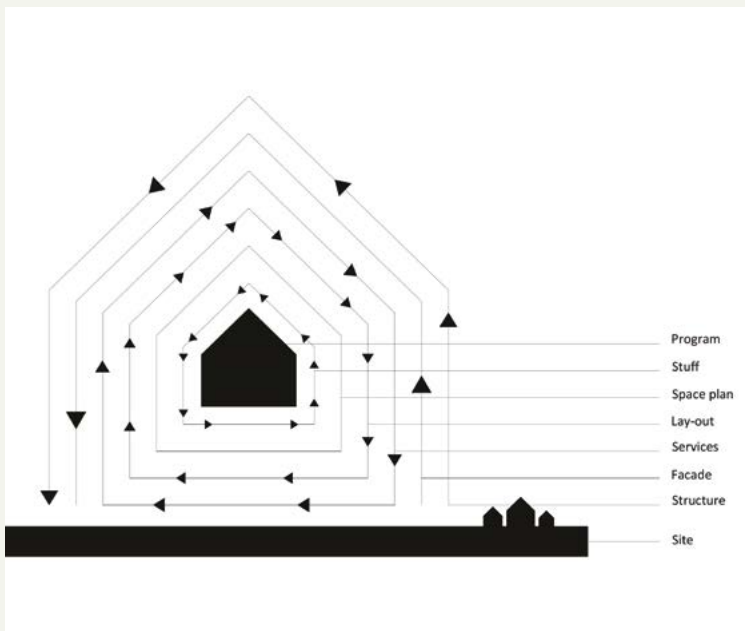
STAP 3: OPSTELLEN VAN FICHES

Op basis van bestaande literatuur en deze uitvoerige projectanalyse werden fiches opgesteld om de verschillende partijen betrokken bij reconversieprojecten te begeleiden (AFB. 5).¹⁹ Deel 1 van de fiches bevat een checklist of stroomdiagram van bepaalde gebouwkenmerken. Bij het doorlopen van het diagram eindigt men bij één van drie situaties: de bestaande toestand stelt een probleem (rood), vereist een oplossing (oranje) of biedt een opportuniteit (groen) voor een circulaire reconversie. Ontwikkelaars en opdrachtgevers kunnen hiermee het potentieel van hun gebouw bepalen. Het tweede deel geeft een toelichting waarom deze kenmerken zo belangrijk zijn en wat de voordelen zijn van hun aanwezigheid. Deel 3 bevat tot slot extra informatie over mogelijke oplossingen en opportuniteiten, geïllustreerd aan de hand van de bestudeerde cases. Deze kunnen als inspiratiebron dienen bij het ontwerpen. Beleidsmakers kunnen aan de hand van de richtvragen in elke fiche inzichten krijgen om een flexibeler beleid op te starten voor de reconversie van gebouwen die aan deze eisen voldoen. Verder geeft het alle actoren een beter idee van duurzame mogelijkheden voor reconversie. Bijvoorbeeld hoe men maximaal kan inzetten op hergebruik van bestaande bouw-elementen.

DOCTORAATSONDERZOEK (11/2023-10/2027)

Vanuit deze masterthesis kreeg mijn doctoraatsonderzoek vorm.²⁰ Hierin zullen we dieper ingaan op diverse reconversieprojecten en analyseren we in een eerste fase een tachtigtal reconversieprojecten uit binnen- en buitenland, gerealiseerd in de periode 1997-2027. Deze projecten zullen d.m.v. verschillende plananalysemethoden worden onderverdeeld in plantypes, met als doel te bepalen welke types beter geëigend zijn om te worden omgebouwd tot woningen (05/2024-10/2025).

In een tweede fase gaan we aan de hand van ontwerp onderzoek alternatieve ontwerpinterventies toepassen op de twee of drie meest voorkomende types van reconversieprojecten. Deze interventies zullen worden geëvalueerd op basis van hun milieu-impact door middel van een *Life Cycle Assessment*²¹, maar ook op basis van de kosten door middel van *Life Cycle Costing*.²² Het einddoel is een overzicht te cre-

AFB. 4

De lagen van een gebouw (© P. Beeckman, gebaseerd op Brand en Paduart).

eren van alle types van kantoorgebouwen die zich beter lenen tot reconversie en het bepalen van de invloed van circulariteit op de betaalbaarheid van de projecten. (11/2025-03/2027) .

Voor ons onderzoek zijn we nog op zoek naar inspirerend planmateriaal van reconversieprojecten en kantoren die werden vervangen door moderne appartementsgebouwen. Werk u aan een dergelijk project? Dan horen we graag van u! Neem gerust contact met ons op via paulien.beeckman@vub.be.

19. De fiches kunnen geraadpleegd worden via volgende link: https://www.researchgate.net/publication/366114850_Circular_reconversion_of_office_buildings_to_social_housing_Understanding_the_decision_and_design_process.

20. Gefinancierd door Fonds Wetenschappelijk Onderzoek; Grant number Paulien Beeckman 1SH6124N.

21. *Life Cycle Assessment* (LCA) is een methode om de milieu-impact van een product, proces of dienst te evalueren gedurende de hele levenscyclus, van grondstofwinning tot afvalverwerking. Het helpt bij het vergelijken van de milieueffecten van verschillende opties.

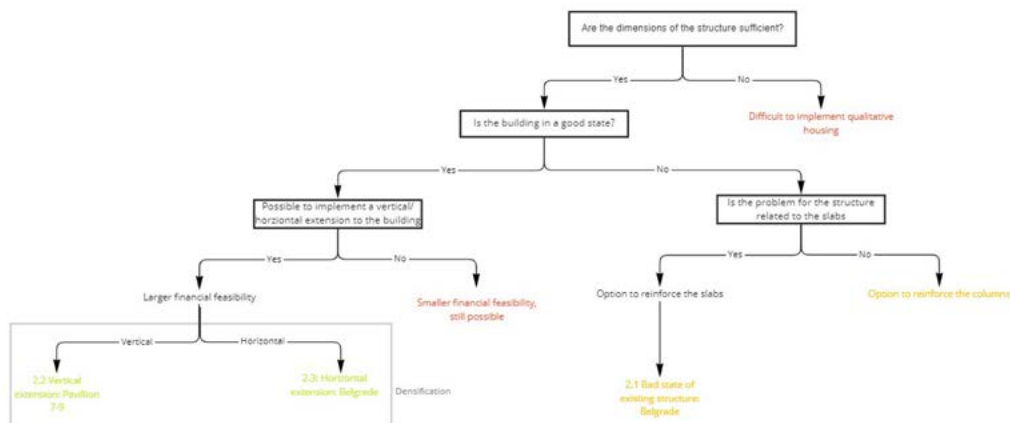
22. *Life Cycle Costing* (LCC) is een methode om alle kosten te schatten die een product, dienst of project gedurende zijn hele levensduur met zich meebrengt, van initiële investering tot verwijdering. Het helpt bij het maken van economische beslissingen door de totale kosten te analyseren.

AFB. 5A en 5B

Fiches ter begeleiding van reconversieprojecten (© P. Beeckman).

Structure of the building

Load-bearing elements of the building

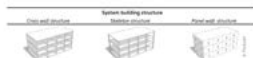

References: Andriy Bruynick, Interview: Belgrade-Architects, Teams, January 2022
Benedetto Calcagno, Interview - Antares and Pavilion 7-9-Inclusio, Teams, December 2021.

Structure of the building

Why is this a key factor?

The load-bearing structure has a big impact on the adaptability of the building and the lay-out of the spaces. There are different types of load bearing structures: cross-wall structure, skeleton structure and panel wall structure.

Recommendations explained

State of the structure

Good state = No need for large adaptation
Poor state = Need for structural information

Ability for a vertical/horizontal extension

Allows to create more apartments: larger financial feasibility

Distances between the structural elements

Distances between grid:

Important to have sufficient space between the columns to install units

Free height:

High enough to create housing: important for daylight availability

Can't be too high either, still feasible

Benefits

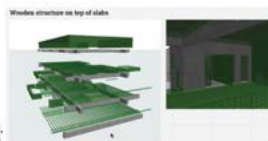
The structure can be one of the biggest costs in reconversion projects of offices to housing. A structure in a good state means that less structural works need to be carried out and the costs of the reconversion can be lower. It also introduces the possibility to add a vertical extension to the structure as well.

Load-bearing elements of the building

Opportunities & solutions

2.1 Bad state of existing structures: Belgrade

Strengthening existing structure of the slabs with wooden slats

©Bogdan & Van Broeck, n.d.

2.2 Vertical extension: Pavilion 7-9

Addition of an extra floor on the existing structure

Use of a wooden structure = renewed materials

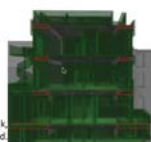

©Unaa, n.d.

2.3 Horizontal extension: Belgrade

Horizontal extension of the existing structure in concrete

©Bogdan & Van Broeck, n.d.

Redactiecomité

Jean-Marc Basyn, Okke Bogaerts,
Julie Coppens, Paula Dumont,
Valerie Orban en Cecilia Paredes

Coördinatie dossier

Paula Dumont

Experten-adviseurs

Sven Sterken, Lisa De Visscher
en Nicolas Pauwels

Coördinatie iconografie

Paula Dumont

Auteurs/ redactionele medewerking

Paulien Beeckman, Lionel Billiet,
Thomas Bogaert, Veronique
Boone, Anders Bohlke, Kristiaan
Borret, Dieter Bruggeman,
Laurens Bulckaen, Maurizio
Cohen, Nico De Swaef, Niels De
Temmerman, Lisa De Visscher,
Sen D'hollander Waldo Galle,
Michael Ghoot, Geoffrey
Grulois, Michèle Herla, Louise
Huba, Alison Inglisa, Thibault
Jacobs, Marie-Laure Leclef, Harry
Lelièvre, Géry Leloutre, Margaux
Lespagnard, Jérôme Kockerols,
Marco Ninno, Nicolas Pauwels,
Hubert Lionnez, Sophie Sentissi,
Frederik Serroen, Sven Sterken,
Dorothee Stiennon, Wouter Van
Acker, Benoît Vandenbulcke,
Emmanuel Vanderbeek, Alrick
Vandersmissen, Stephanie
Van de Voorde, Stephanie Van
Goethem Elien Vanhamel, Ruben
Van Vooren, Ine Wouters

Finredactie nederlands

Paula Dumont

Finredactie frans

Jean-Marc Basyn

Vertaling

Liesbeth Degreef en Ibe De Turck

Nalezing

Koen Raeymakers, Jean-Marc
Basyn, Okke Bogaerts, Suzanne
Gillijns, Coralie Desmet, Wim
Kenis, Tom Verhofstadt,
Ilse Weemaels

Vormgeving

Toast Confituur Studio

Ontwerper van de maquette

Polygraph

Druk

Initialprint

Verspreiding

Cindy De Brandt, Ilse Weemaels.
bpeb@urban.brussels

Bedankingen

Nazim Lisson, Loriane Lion, Asa
Norman Schneider, Tomas Ooms,
Stefaan Van Acker

Coördinatie van de publicaties

Cecilia Paredes

Verantwoordelijke uitgever

Sarah Lagrillière,
adjunct directeur generaal,
urban.brussels (Gewestelijke
Overheidsdienst Brussel
Stedenbouw en Erfgoed)
Kunstberg 10-13, 1000 Brussel

De artikelen zijn gepubliceerd
onder de verantwoordelijkheid
van de auteurs. Alle rechten voor
het reproduceren, vertalen of
herwerken zijn voorbehouden

Contact

Directie Kennis en Communicatie
Kunstberg 10-13, 1000 Brussel
www.erfgoed.brussels
editions@urban.brussels

Herkomst van de foto's

Mochten er ondanks onze
inspanningen om alle
reproductierechten te betalen
toch nog gerechtigden zijn die
niet gecontacteerd werden, dan
worden zij verzocht zich kenbaar
te maken bij urban.brussels.

Erfgoed Brussel reeds verschenen

001 – November 2011 – Terug naar school

002 – Juni 2012 – De Hallepoort

003-004 – September 2012 – De kunst van het bouwen

005 – December 2012 – Hôtel Dewez

Extra nummer 2013 – Het erfgoed schrijft onze geschiedenis

006-007 – September 2013 – Brussel, m'as-tu vu?

008 – November 2013 – Industriële architectuur

009 – December 2013 – Parken en tuinen

010 – April 2014 – Jean-Baptiste Dewin

011-012 – September 2014 – Geschiedenis en herinnering

013 – December 2014 – Cultusgebouwen

014 – April 2015 – Zoniënwoud

015-016 – September 2015 – Ateliers, fabrieken en kantoren

017 – December 2015 – Stadsarcheologie

018 – April 2016 – De Gemeentehuizen

019-020 – September 2016 – Stijlen gerecycled

021 – December 2016 – Victor Besme

022 – April 2017 – Art nouveau

023-024 – September 2017 – Natuur in de stad

025 – December 2017 – Conservatie op de steigers

026-027 – April 2018 – Kunstenaarsateliers

028 – September 2018 – Het Erfgoed, dat zijn wij!

Extra nummer – 2018 – De restauratie van een
uitzonderlijk decor

029 – December 2018 – Historische Interieurs

030 – April 2019 – Beton

031 – September 2019 – Een plaats voor kunst

032 – December 2019 – De straat anders bekeken

033 – Lente 2020 – Lucht, warmte, licht

034 – Lente 2021 – Kleuren en texturen

035 – Lente 2021 – Georges Houtstont en de
ornamentenkoorts van de Belle Époque

036 – Herfst 2022 – Stadsgezichten

037 – Herfst 2024 – Objecten en collecties

038 – Lente 2025 – Focus 1939-99

039 – Zomer 2025 – Kantoorreconversies

Alle artikels kunnen geraadpleegd worden op
www.erfgoed.brussels

Lijst met afkortingen

ASB – Archief van de Stad Brussel
BMA – Bouwmeester - Maître architecte
KU Leuven – Katholieke Universiteit Leuven
UCLouvain – Université Catholique de Louvain
ULB – Université Libre de Bruxelles
VAI – Vlaams Architectuurinstituut
VUB – Vrije Universiteit Brussel

ISSN

2034-5771

Wettelijk Depot

D/2025/6860/008

Cette revue paraît également en Français sous le titre « Bruxelles Patrimoines ».

urban.brussels zet resoluut in op de kennismaatschappij en wil met zijn publiek een moment van introspectie en expertise delen over de stedelijke thema's van vandaag. De pagina's van *Erfgoed Brussel* bieden het stedelijk erfgoed in al zijn diversiteit een forum voor open en pluralistische reflectie.

Is de reconversie van leegstaande kantoorgebouwen het antwoord op een reeks uitdagingen waar een stadsgewest als Brussel voor staat? Wat zijn de recepten voor functievermenging, duurzaam bouwen en verdichting? Het zijn vragen die beleidsmakers, onderzoekers, en de vastgoedsector al meer dan een decennium bezighoudt. Dit nummer biedt een kritische kijk op deze trend en op de tools en reglementeringen waarmee de publieke en private sector deze ambities moeten waarmaken.

Sarah Lagrillière
Adjunct Directeur Generaal

20 €

ISBN 978-2-87584-226-8